

אלחנן דרייפוס

"וכי מניינה אתה לאשਮועין?!" (כח, א תוד"ה "שהו")

- א. הצגת קושית התוספות
- ב. שיטת הרמב"ן וסיעתו
- ג. תירוץ הatoi"ט
- ד. 1. הצגת דברי הatoi"ט
2. הצגת קושיות האחרונים על הatoi"ט
3. הסבר ה"נחלת משה" בדברי הatoi"ט
- ה. ישוב הקושיה
  - 1. העלאת האפשרויות ליישוב הקושיה
  - 2. תירוצים המייחסים אפשרות אלו
- ו. שיטת הנצ"ב ברמב"ם
- ז. סיכום

א. הצגת קושית התוספות

פרק חזקת הבטים פותח במשנה הבא :

חזקת הבטים, והברורות, והשיכון, והמערות, והשובכות, והמרחצאות, ובית
הבדין, ובית השליחין, והעבדים, וכל שהוא עושה פירות TZIR – חזקתו של
שנים מיום ליום, שדה הבעל – חזקתה שלש שנים ואין מיום ליום ; ר' י
ישמעאל אומר : שלשה חדשים בראשונה, שלשה באחרונה, ושנים עשר חדש
באמצע – הרי י"ח חדש ; ר' עקיבא אומר : חדש בראשונה, וחידש באחרונה,
ושנים עשר חדש באמצע – הרי י"ז חדש.

תוספות (ד"ה "שהו") תמהים על הלשון אותה נקט התנא של המשנה :

תימה וכי מניינה אתה לאשਮועין וכיה"ג פריך בכמה דוגמאות וליכא למימר
דרצופין אתי לאשומעין דאי"כ Mai קמ"ל רב הונא ובענרא משמע
דממתניתין לא הוה שמעין דבעין רצופים אי לא לאשומעין רב הונא.

"וכי מניינה אתה לאשਮועין?!"

הגמרא (כט, א) מביאה מימרא של רב הונא :

אמר רב הונא : שלש שנים שאמרו, הוא שאכלן רצופות. Mai קמ"ל ? תנינא :
חזקתן שלש שנים מיום ליום ! מהו דעתמא, מיום ליום לאפוקי מקוטעות,
ולעלום אפילו מפוזרות, קמ"ל.

תוספות שואלים על המשנה המסבירת את דברי ר' ישמعال, ואומרת "הררי י"ח חדש" – מה היא באה לחיש בכך ? ואם תאמר שהיא באה לחיש ש策יך שהתקופה אותהמנה ר' ישמعال תהיה רצופה, הררי שאז יהיה תמורה, שכן מהגמרא משמע, שלא דברי רב הונא לא היינו יכולים ללמידה ש策יך רצופות!

ב. שיטת הרמב"ן וסיעתו

הרמב"ן אף הוא מתנסה בקושיות התוספות, ומצביע שני תירוצים :

aicא דקשיא ליה אטו ר' ישמعال מנינה אתה לאשׁמועין דהכי נמי אקסנן
בפ"ק זקדושין ז', א) ובמסכת יו"א פרק אמר להם הממונה (לה, א), ואיכא
למיימר ר' ישמعال לאפוקי מפוזרין אתה ולהכי אמר שם שמנה עשר חדש
רצופין, וכ"ת אי הכל כי רב הונא בגמרא (כט, א) Mai קמ"ל מתני' היא דמדרי'
ישמעאל נשמע לרבען, ותו אמרדי' דיק לה מדקנני מיום ליום, **aicא למימר**
רב הונא דוקיא דמתני' קמ"ל, והא דדייקינו לה בגמרא מדקנני מיום ליום,
דניחא להו לאקשויי מדרבען ולא מדרבי ישמعال משום דכיוון דמשיך
זימנייהו דילמא אפי' מפוזרים נמי לרבען קמ"ל, **אי נמי**aicא למימר לא
תימא רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעאים שלמים אלא שמנה עשר
שלמים, ובכ"ה הא גונא איתמר ביבמות (מג, א).

הרמב"ן בהסבירו הראשון טוען, כי רב הונא משמע שבכל המשנה策יך רצופות. הן "ימים"
ליום" והן "הררי י"ח חדש" ממשיעים לנו ש策יך רצופות, אלא שהגמרא מקשה עליו רק
מכך שתכתב "ימים ליום" ולא מכך שתכתב "הררי י"ח חדש", משום שם הייתה לי הוה
אמינה לחשוב, שמקיון שמחזיק זמן ממושך של שלוש שנים אז אפשר גם במפוזרות (וمن
הסתם זה מה שבאה התנא להוציא באומרו "ימים ליום").¹

בתירוצו השני הוא מסביר, שהמשנה באה להוציא מהמחשבה המוטעית שכמו שהשנים
מקוטעות, אז גם שלושת חדשים יכולים להיות מקוטעים, דהיינו: יכול להחזיק פחות

¹ ח"למי תודה" טווען,策יך לגורוס ברמב"ן "אי נמי" (נוסף) לפני המילה "משועם". לפי זה הוא טוען, כי
זהו אמיינא של משך הזמן אינה באה להסביר מדוע הגמara הקשתה לר' הונא מ"מ"ימים ליום" ולא
מי"הררי י"ח חדש", אלא באה רק להסביר מדוע לא ניתן ללמידה מר' ישמعال לת"ק. נמצא לגרסה זו
ברמב"ן, שהוא מתרץ בתירוצו הראשון שהסביר שהגמara הקשתה לר' הונא מ"מ"ימים ליום" ולא מי"הררי
י"ח חדש", משום שהעדיפה לשאול ממחכמים ולא מר' ישמعال.

משלושה חודשים, ורק שיחזיק רוב תקופת ראשונה ורוב תקופת אחרונה; **קמ"ל** שחייב י"ח חדש ממש.

לפי פירוש זה, באמות לא רב הונא לא הייתה יודע שחייב רצופות, אלא רק שחייב שיחזיק י"ח חדש ושמא אפילו לא רצופין.

הרשב"א והר"ו, אף הם החלכו בדרך זו.

הristolב"א² מציע פירוש נוסף:

ובכן זהה קמ"ל דוקא نقط תבואה גדולה באמצע דבחיי הוי י"ח חדש ברשותנו, כי אם התבואה גדולה בראשונה או באחרונה לא משכחת לה י"ח חדש בתורת חזקה שאין כל היה חדש צריכין לצורך התבואה גדולה זהה ברור, ולהכי קפדי הנני רבן שתהא התבואה גדולה באמצע משום דבחיי אוורה דמלתא דעתך טפי.

על מנת להסביר את דבריוristolב"א, נקדים ונאמר, כי שיטתו היא שמדובר דוקא בשדה העשויה התבאות גדולות, שאם מדובר בפירא זוטרי ופירי רבה, הרי שלכלoli עלמא מספיק שלוש אכילות בשלווה חודשים.

"הרי י"ח חדש" בא לדבריוristolב"א לומר, שה התבואה הגדולה צריכה להיות דוקא בשנה האמצעית, ולא בראשונה או באחרונה. זאת, מושם שדרך השדה להוציאו היכי הרובה התבואה דוקא בשנה שלמה. אילולא היה כתוב "הרי י"ח חדש", הייתי חשב שאפשר גם בשנה הראשונה ואז לא היה צריך להשלים ליה חדש, ומה שרי ישמעאל אמר זה רק במקרה שה התבואה הגדולה תהיה בשנה האמצעית, אולם אין חובה בכך, ורק ישמעאל פשוט נקט את התסriskת "הגראע" ביותר; **קמ"ל** שחייב דוקא י"ח חדש, ואם כן צריך שה התבואה הגדולה תהיה דוקא בשנה האמצעית.

ג. תירוץ התו"יט

1. הצגת דברי התו"יט

התו"יט תמה על התוספות, שהרי מכך שרי ישמעאל אמר שבסיפה, בבית הבעל, צריך רצופות, עדיין לא ניתן ללמד מכך שגם ברישא, בחזקת הבתים, צריך רצופות. על כן מחדש רב הונא שגם ברישא צריך רצופות, ובאמת בלאדיו לא הינו יודעים זאת, וככלשונו של התו"יט:

ואני תמה על תמייתם זאת. **דוודאי רצופין אתה לאשמעוינן**, ומדרב הונא לא קשיא, דהא רב הונא ארישא איתמר, דתנן חזקתו שלוש שנים מיום ליום, וקאמרי בגמרה די לאו רב הונא הוא, אמינה מיום ליום,

² בחידושיו לו, א ד"ה "מתני".

לאפוקי מקוטעות ולעלום אפילו מפוזרות, קמ"ל דזוקא קתני למיוטי מפוזרות. והא **דרישה** **לייכא** **למשמען** **מדר'** **ישמעאל**, דאפילו כי אמר ר' ישמעאל בסיפה דבעין רצופין אכתי מןין ברישא. ולא עוד, אלא מהא דאמר ר' ישמעאל נשמע ברישא דלא אתא למירר רצופין אי לאו דרב הונא, דחא ר' ישמעאל קאי לפירושי להא דתנן שדה הבעל שלוש שנים ואין מיום ליום. כמה שכabb בשם רשי"י ונימוקו עימיו, דרב ושמואל קאמר בגמרה – "זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים וכו'", שמע מינה דסיפה דמתניתין כולה ר' ישמעאל ור' עקיבא היא, ודברי חכמים לא הזכרו במשנה. וכיון דרי ישמעאל ור' עקיבא מפרשין לבבא דשדה הבעל וכו', ונקיי מניינא במלתיהו לאשומעין דבעין רצופין, שמע מינה בהדייא דלישנא דאיינה מיום ליום שבסיפה שאין פירושו שאין החזקה רצופה מיום ליום דחא בעין רצופין, אלא פירושו שאינה שלוש שנים שלמים. וא"כ ממילא רשא דתנן שלוש שנים מיום ליום הויא דומיא דסיפה, וכלומר שהוא מיום ליום שלמים ולא מקוטעים, אבל ברצופין לא תנין בה ולא מיידי ברישא. להכי איצטריך רב הונא לאשומעין דמיום ליום דרישא דזוקא הוא וכלומר רצופין, דחידוש גודל השמיינו רב הונא דהא השטאה מיום ליום דרישא לא הויא דומיא דאיינה מיום ליום דסיפה, דרישא כלומר רצופין (ובסיפה כלומר אינן שלמים אבל רצופין) איינו בכלל דאיין מיום ליום דסיפה כלל, אע"ג דרצופין בעין נמי בסיפה. כך נראה לי.

התווי"ט מוסיף וטעון שאדרבא, מכך שהמשנה מדגישה באומרה "הרוי ייח' חודש", שלפי ר' ישמעאל על השלוש שנים בשדה הבעל להיות רצופות, ממשילה, ממשמעות הביטוי "אין מיום ליום" לא יכול להיות שאינן רצופות, אלא שכונתו שאין צרכות להיות שלימות. והואיל והרישא היא דומיא דסיפה, הכוונה בתנאי "מיום ליום" הוא שוצרק שלוש שנים שלימות, אולם כיצד נלמד מכאן על רצופות? לכן יש צורך שרב הונא יחדש ש"מיום ליום" מלמד לצריך שיהיו אף רצופות, על אף שהביטויים "מיום ליום" ו"אין מיום ליום" לא יהיו מקבילים.³

התווי"ט מבסס את דבריו על שיטת רשי". רשי"י (דיה "שדה בית הבעל") מסביר, שר' ישמעאל ור' עקיבא מפרשין את ת"ק, ומסבירים מהן השלוש שנים הנצרכות לשם חזקה בשדה הבעל.⁴ רשי"י מדגיש, שהתקופות (פעמיים שלושה חדשים, ושנה ביניהם) חייבות להיות חמודות, דהיינו: **רצופות**. כמו כן, רשי"י (דיה "בית השלחין") מפרש: "**חזקתן ג' שנים מיום ליום** – אם החזיק בה שלוש שנים שלימות..."

³ "מיום ליום" היוו שלימות וrzופות. "אין מיום ליום" היוו לא שלימות, אבל לא שלא רצופות.

⁴ בתוספות עירובין מה, א ד"ה "ר' יהודה וכו'" מפורש שהבין בראשי".

2. הציגת קושיות האחרונים על התוי"ט

רפק"א דוחה את תמיית התוי"ט על התוספות, וטווען שאדרבא, מכך שר' ישמעאל היה צריך לומר שם בסיפה צרייך רצופות, משמע שברישא כבר ידענו זאת, רק שהיינו חושבים שבגלו שכותוב בסיפה "ואין מיום ליום" אז לא צריך רצופות, קמ"ל ר' ישמעאל, שלא רק ברישא צריך רצופות, אלא גם בסיפה, והפירוש של "אין מיום ליום" הוא רק שמעיל מקוטעת.

הרמב"ן כפי שرأינו, סובר בפשטות שאם ר' ישמעאל מצריך רצופות, נשמע שכך גם לת"ק. נמצא, שלרעק"א ולרמב"ן צריך לנתח את קושיות התוספות כדלהלן: מה המשנה מחדשת באומרה "הרי ייח' חודש"? ואם תאמר שהיא בא להחדש צורך שהתקופה אותהמנה ר' ישמעאל תהיה רצופה, אם כן מה בא רב הונא להשמי, **שהרי גלמד שאם דברי ר' ישמעאל ברצופין, כך גם ברישא מדבר ברכזופין**, ואילו מהגמרה משמע, שלא רב הונא לא הינו יכולים למלוד צורך שצרכי רצופים!

הנצי"ב (מרומי שדה ד"ה "תוספות ד"ה חזקתי") מוסיף ושאל על התוי"ט, שהרי חידשו של רב הונא בא כאמירה עצמאית, ולא כפירוש למילים "מיום ליום", ולפי התוי"ט כל חידשו של רב הונא הוא שואת אחת המשמעות של הביטוי "מיום ליום"⁵.

3. הסבר ה"נחלת משה" בדרכי התוי"ט

ה"נחלת משה" יוצא להגנת התוי"ט, ומבחן שם הוא הבין את קושיית התוספות כרמב"ן. אלא שכונתו היא, שהיינו חושבים שדווקא בסיפה שלא צריך שהשנים יהיו "מיום ליום" (קרי: שמעיל אף במקוטעות) מחדשת המשנה שצרייך ייח' חדש, במקשה אחת, שאם לא כן ייראה כגזלן, אולם ברישא, מכיוון שסוף-סוף צרייך "מיום ליום" (קרי: שהשנים צרכות להיות שלמות ולא מקוטעות) אז לא צריך רצופות, שהרי סוף סוף החזיק שנה שלימה. מחדש רב הונא שאף ברישא צריך שייהו רצופות, וזאת כוונת המשנה באומרה "מיום ליום", בנוסף לכוונתה שצרייך שהשנים יהיו שלימות, על אף שתיווצר חוסר סימטריה בין ביטוי זה לבין הביטוי "ואין מיום ליום".

תירוץו של ה"נחלת משה" יפה אמן לשעכמו כתירוץ לקשיית התוספות, אך עקא, שאין לו זכר בדרכי התוי"ט. גדולה מזו: הסבר ה"נחלת משה" בדרכי התוי"ט אינו עולה בקנה אחד עינם. התוי"ט קבוע בתחילת דבריו עובדה – "ויהי דרישא ליכא למשמע מדר' ישמעאל", ואפלו כי אמר ר' ישמעאל בסיפה דבעין רצופין אכןי מנין ברישא" – ורק לאחר מכן מוסיף וטווען, שאדרבא, מהסיפה משמע שדווקא שם צריך רצופות, ולא ברישא – "וילא עוד, אלא מהא דאמר ר' ישמעאל, נשמע ברישא דלא אתה למייר רצופין אי לאו

⁵ שאלת הנצי"ב תמורה, שכן רבינו גרשום מפרש, רב הונא אומר שהצורך שהשנים יהיו רצופות הוא כוונת המשנה באומרה "מיום ליום", וכן משמע מהרשב"ם בהסבירו לדברי רב הונא.

"וכי מניינה אתה לאשਮועין?!"

Drv b hOnA". ClOmr : Uikr tUnnto sl htOyit hia kBiUa slA nItn lLmOd mHaSiFa lrIshA, wrk ul gbi kBiUa zo⁶, mOsif hOa shaPsh Af lOmr shBunInIno ySh sBra lOmr slA nItn lLmOd Ck.

ד. יישוב הקושיה

1. העלאת האפשרויות ליישוב הקושיה

Ul mnAt lHkL Ul bNt htOyit sIoucU, nntch rAsht at dBrI htOsPoT. ySh lShIm lB ShdBrI htOsPoT mCholkIm lslOsH :

- A. koushi : ma hChidSh bDBrI mShnha "hri Yi'ch ChdSh"?
- B. kBiUa : AlloLA rB hOnA, lA hIno yDUDim sChriC rCofot.
- C. kBiUa : cl sNlMd brIshA - ncun lSiFa, wlhifC (u'p hrmb'n sSiut, ruk'Aa w'hnhlat msheh", sdhu bCk at tMihat htOyit).

Ul pi nItot zH, nMtzA, ci ul koushi sMuLa htOsPoT nItn lUnot slOsH drCim, cAsR ShTiyim mAhm mTchlkot lStiyim :

- A. bHoh AmInA "hri Yi'ch ChdSh" bAmot mNiInA atA lAshmuIn.
- 1. rB hOnA mChdSh "hri Yi'ch ChdSh" bA lOmr shBunIn rCofot.
- 2. rB hOnA mChdSh shBriShA ySh Czrk brCofot, oLom ySh sibah lChsob shDwokA brIshA ySh Czrk scza, mShom Ck lA nItn lLmOd lSiFa. mMilaA ySh Czrk shhTnA yShmU lnu sgM bSiFa ySh Czrk brCofot, lCn hOsif "hri Yi'ch ChdSh", wlA bA lshmU bCk mNiInA. DhInIno : hriShA AmMn yCola lCsutzma lLmD lSiFa sChriC rCofot, oLom hia Mglh sCwont mShnha bTosPf "hri Yi'ch ChdSh", hia sChriC rCofot, wlA sTm sMniInA atA lAshmuIn.

Chsronot / kShiyim bTiruz zH : lPi dRk hrashona, ySh lhsbIr at uObda shhGmra mAkshe ul rB hOnA mHriShA, shhri rB hOnA chidSh bSiFa. lPi dRk shnIna, ySh lheulot hoh AmInA lChchmir DwokA brIshA bCzrk brCofot slA hIno lMdIm otu lSiFa.

cMo cn, lPi dRk zo, lAchR shhTnA yShmU lnu sChriC bSiFa rCofot, hri sNItn lLmOd bK"Y lriShA shaF sm Czrk rCofot, mAchR shhNChO ySh yotR sBra brIshA sChriC rCofot, oM cn lMa hDgish brIshA "mYom liYom" ? AlA sChriC lOmr achT mHkBiUot hbaot : mShnha kBuA brIshA sChriC "mYom liYom", mShom shBitoi zH mMilaA Coll bTocoG gM rCofot, oLshM mAh lCtob rk shlimot ; bShlb zH mShnha lA chsba ul hSiFa, wlAchR

⁶ ApshR ul dRk sl "wAt"l" - waF At"l Shstom Ck nItn lLmOd mHaSiFa lrIshA, hri shBunInIno...

מן ראה התנה שלה שצורך הוא להشمיע גם בסיפה צריך רצופות; "הרוי י"ח חדש" היא הוספה מאוחרת במשנה. לאחר שההתנה (המאוחר לתנה של המשנה) ראה שניתן להבין שדווקא ברישא צריך רצופות, הדגיש שצורך ללמידה מהרישא לסייע לצריך רצופות, על מנת שלא תצא טעות.

ב. בהוא אמיןא "הרוי י"ח חדש" משמע רצופות, אולם עדין יש צורך בדברי רב הונא.

1. אילולא רב הונא לא היינו יודעים ש"הרוי י"ח חדש" משמע רצופות. רב הונא הוא שמחדש זאת. לאחר שרוב הונא מחדש זאת בסיפה, ממילא שמעיין גם ברישא יש צורך ברכזופות (כמו ב א 1 (ראא בעמוד הקודם), אלא שכן לא אומרים שיש היה אמיןא ש"הרוי י"ח חדש" מניןיא אתה לאשומעין).

2. ישנה סיבה לחשוב שדווקא בסיפה יש צורך ברכזופות, ומשום כך לא ניתן ללמידה לרישא, וממילא יש צורך שרוב הונא ישמיע לנו גם ברישא יש צורך ברכזופות.

חרסונוט / קשיים בתירוץ זה: לפי הדרך הראשונה, יש להסביר מדוע לא רב הונא לא היינו יודעים ש"הרוי י"ח חדש" משמע רצופות (יש להעלות היה אמיןא שונה ממניינא אתה לאשומעין). לפי הדרך השנייה, יש להעלות היה אמיןא מדוע להחמיר דווקא בסיפה לצורך ברכזופות שלא היינו למדים אותו לרישא.

כמו כן, לפי דרך זו, חייבים לומר שרוב הונא מחדש מעצמו צורך ברישא רצופות, שאם רב הונא אומר שזאת כוונת המשנה באומרה "מיום ליום", הרי שלאור העובדה שישנה יותר סברא בסיפה שייצטרכו רצופות, מאשר ברישא, עולה, כי ניתן ללמידה בק"ו לripsi, ומדווע יש צורך שההתנה ישמיע לנו שבripsi צריך רצופות.

ג. "הרוי י"ח חדש" לא משמע לי רצופות, אלא משחו אחר.

2. תירוצים המימיים אפשרויות אלו

נציע שני תירוצים אפשריים על-פי הדרך הראשונה (והדרך השנייה המובאת בה):

באמת אילולא היה רב הונא משמעו לי ברישא שצורך רצופות, הייתי חושב שההתנה מניןיא אתה לאשומעין. רק לאור חידשו של רב הונא ברישא שצורך רצופות, אנו מבינים שההתנה באומרו "הרוי י"ח חדש" אינו בא להشمיע מניןיא, אלא בא להוציא, מכך שלא תחשוב אותה מהמחשבות המועלות הבאות:

1. ראיינו בפרק "א את הסברא, שהויאל ובripsi" "אין מיום ליום", לא נצטרך שיהיו רצופות כמו ברישא שם צריך שיהיו "מיום ליום". קמ"ל רב הונא – "הרוי י"ח חדש" – גם בסיפה צריך שיהיו רצופות, כמו ברישא.

2. היינו יכולים לחשוב שדווקא ברישא, מכיוון שהשנים שלימות, ממילא כאשר אני מצמיד אותו יוצא שכל השלוש שנים הן כמקשה אחת, אולם בבית הבעל, שלא

"וכי מניינא אתה לאשਮועין?!"

צריך שלוש שנים שלימוט⁷, אפשר שהתקופות עצמן, בנות שלושת החודשים, יהיו מפוזרות, והחזקת תיחסב גם אם דילגתי על כמה ימים באמצעות כל עוד אני משלים בסופו של דבר ושלושה חודשים. כמובן, כל מה שניתן להשליך לסייע מחידושו של רב הונא בכך ש"ימים ליום" בא ללמד שצורך שהשנתיים יהיו חמודות, זה רק שצורך לחודש אחד (או אפילו יום אחד) בלבד מכל אחת מהתקופות של השלושה חודשים צריך להיות חמود לשנה שבאמצע; קמ"ל המשנה – "הרוי ייח' חודש" – שגם התקופות של השלושה חדשים בין ביןן צרכות להיות רצופות, וכל הייח' חודש צרכים להיות כמקשה אחת.

тирוצים על-פי הדרך השנייה:

ה"נחלת משה", אם כן, נקט בביארו את התוספות בדרך השנייה (והדרך השנייה המובאות בה). כפי שהובא לעיל, הינו חובבים שדווקא בסיפא שלא צריך שנים שלימוט צריך רצופות ("הרוי ייח' חדש"), ואילו ברישא לא צריך, ולכן זאת ר' הונא גם בראשיא. תירוץ נוסף על דעת עצמו מביא ה"נחלת משה" גם כן בדרך זו. התוספות בד"ה "שלשה חדשים בראשונה" כתבו שצורך אכילה חשובה בשנה האמצעית. אם כן, היתי חשב שדווקא בשדה הבעל צריך רצופין, מושם שכל הטעם שמועל רק שלושה חודשים בראשונה, זה כי יש באמצע בחודש אליהן, אכילה חשובה; אולם בראשיא שמחזיק שלוש שנים שלימוט ואין צורך באכילה חשובה, היתי חשב שאין צורך ברצופות, קמ"ל רב הונא שגם בראשיא צריך רצופות.

тирוצים על-פי הדרך השלישית:

מהמראי משמע בדרך השלישית. כדי להבין נקדים את הדברים הבאים: המראי מבין את המושג "ימים ליום" בזרה שונה מזו של רש"י, שפירש, כי משמעות הביטוי "ימים ליום" הוא שלמות. על דברי המשנה "שלש שנים מיום ליום" מפרש המראי: "שלש שנים שלמים מיום ליום, ונשתמש באותו קרקע כל אותו זמן... ואם היה חסר מזה אפילו يوم אחד ראוי לאותו תשמש..." על דברי ר' ישמעאל מפרש הוא: "ולא סוף דבר שלשה חדשים הראשונים של שנה ראשונה ואחרונים של שלישית שנה הרי מכל מקום עדזה בראשותיו שלש שנים שלמות..." נמצא, כי לשיטתו, "ימים ליום" ושלימות הינם מושגים שונים⁸ – שלמות הכוונה שהקרקע עמדת בראשותו שלש שנים בסה"כ, ואילו "ימים ליום" הכוונה שצורך להשתמש בה כל זמן שראואה לכך.

⁷ לפי מה שראינו לעיל, חידוש זה יהיה נכון רק לשיטת רש"י, שהבין ש"אין מיום ליום", הכוונה שאינו שלימות, ולא לשיטת המראי.

⁸ ניתן להוכיח זאת לכל אורך דבריו, וכפי שהראינו. המקום הבולט ביותר בפירושו לדברי רב הונא, שם הוא כותב: "שלש שנים שלמות ומיום ליום".

מעתה, נוכל להבין את הבנת המαιרי בפירוש המשנה :

אבל שדה הבעל, והוא שאין אדם צריך להשקתו, וכי גשמי מספיקים אותו, ומעתה אין אדם משתמש בה תמיד, אע"פ שאדם צריך בה להזקת שלוש שנים אינה מיום ליום, אלא מנקצת מוכלים ומתווך לכך נחלקו בה ר' ישמעאל ור' עקיבא, שעל דעת ר' ישמעאל צריך בה לפחות שלשה חדשים בראשונה ושלשה באחרונה ושנים עשר חדש באמצעותו, ונמצאו שמנה עשר חדש מיום ליום.

המαιרי מבין שהמשנה אומרת שבשדה הבעל אין צורך בשלוש שנים מיום ליום, קרי: להשתמש בה שימוש יומיומי במשך שלוש שנים, שכן היא מסתפקת מי גשמי ואינו לבעה עניין בכך, ואם כן נחלקו ר'י ור'ע כמה זמן צריך לעבוד בה מיום ליום, בכדי שייראה שעבודה בה בכשלו.

המαιרי מוסיף חידוש :

ולא סוף שלשה חדשים הראשונים של שנה ראשונה ואחרונים של שלישית שהרי מכל מקום עד מה ברשותו שלש שנים שלמות, אלא אפילו אחרונים שבראשונה וראשונים בשישית.

אין צורך דוקא בשלוש שנים שלמות.⁹ מכיוון שלא צריך להשתמש בקרקע שלוש שנים, אין גם צורך שהקרקע תעמוד בראשותו שלש שנים שלמות לשם חזקה. נראה, כי המαιרי לומד זאת מהייתור – "הרי י"ח חדש".

על' האמור עולה, כי לשיטת המαιרי חידשו של רב הונא בסיפה הוא דומיא דרישא : שלוש השנים צרכות להיות עוקבות, לא הפסקה של שנה ביןיהן. ר'י ור'ע נחלקו כמה זמן מתווך השנים הללו יש להחזיק בקרקע מיום ליום, והתנה משמעו שאין צורך בשלוש שנים שלימות.

תירוצים נוספים באחרונים בדרך זו :

"פני שלמה" : ע"פ הרמב"ן¹⁰ שאומר, שבשנה הראשונה באמת לא צריך חודשים ואפשר ביום אחד, אלא שנكت חודשים בגל האחرونינש שחייב חודשים ואני יכול בימים. לפיו זה, "הרי י"ח חדש" בא להסביר שצריך י"ח חדש ממש, ולא כסבירה הזאת. על דבריו אלה צריך להסיק, שרבע הונא מוחדר שצריך גם שייחיו וצופים.

"תוספות חדשים" (בשם מורה רשות) : הימי חשב שר' ישמעאל "או או כתני", קלומר : או שבשנה הראשונה ניתן להחזיק שלושה חדשים בלבד, או בשנה的最后一ה, מכיוון שנקצת

⁹ לפי רש"י אין זה חידוש, שכן הוא מפרש ש"מיום ליום" הכוונה שלימות, וממילא זה כולל בתוקף האמירה "אין מיום ליום".

¹⁰ לו, ב ד"ה "פירא רבה ופירא זוטא אייכא בגיןיהו" : "וaicא למימר... אלא הא דנקוט חדשים, מושם דבשלמא בראשונה אפשר ביום אחד אבל באחרונה אי אפשר אלא בשלשה חדשים או חדש, ולהכי תננו חדשים דחזקת דآخرונה דומיא דראשונה בעו מיתני".

"וכי מניינא אתה לאשמעין?!"

שנה כולה אומרים רק על שנה אחת, אבל על שתי שנים לא אומרים זאת; קמ"ל – "הרי י"ח חדש" – שניתן להחזק רק שלושה חודשים הן בשנה הראשונה והן בזו האחורה.

הריאי'ם :

1. הריאי'ם מסביר שמה שהתוספות אמרו שמדובר שנעול את שדהו במשך שלושת

ה חודשים וזה מועיל רק אם גועל ואח"כ קווצר – בשנה הראשונה, או זרע ואח"כ גועל – בשנה האחורה, זה משומש אז הנעה לאשם אכילת הפירות, אבל אם קוצר ואח"כ גועל במשך שלושה חודשים, או גועל במשך שלושה חודשים ואח"כ זרע, זה לא מוכיח כלום, כי המוחה יכול לומר שלא מבה ע"ד היום מכיוון שהיה נוח לו ששומרים על שדהו בכך שנעלים אותה, וכ"מבריח ארוי". אס כן, זה היה הדגש המשנה באומרה "הרי י"ח חדש" – שצרכיך שהנעה תהיה לשם שמירת הפירות על מנת שיוכל לאוכלם בעtid, ולא תועיל שמירת השדה בלבד.

2. הייתה חישוב שמועיל גם אם זרע ואכל בשלושת החודשים הראשונים של השנה

הראשונה; הוביל את השדה במשך תשעת חדשים; אכל שנה שלימה; הוביל שבבמשך תשעת חדשים, ולבסוף זרע בשלושת החודשים האחרונים וקצר ואכל; קמ"ל שצרכיך י"ח חדש רצופין דווקא, משומש שכןר הוא מוביל את השדה בין האכילות, השדה בחזקת הבעלים הראשונים. רב הונא מחדר, שאפלו כאשר הוא אוכל שניים שלימוט ולא מוביל בתוך השנה אלא רק בין השנים, זה עדין לא מועיל וצרכיך רצופות.

3. הייתה חישוב שדווקא אם הוא אכל את כל הפירות של השנה מועילה חזקתו, אולם

במידה ובתחלת השנה זרע הבעלים וקצר ואכל, ורק בשלושה חודשים האחרונים אכלו מפירות של השנה זרע המחזיק וקצר ואכל, זה לא יועיל משומש גם הבעלים אכלו מפירות שנה זו ; קמ"ל – "הרי י"ח חדש" – שמתיחסים רק לי"ח חדש האלה, ולא משנה מה קרה בשאר הזמן.

"חוסן ישועות" : לא רב הונא הייתה חישוב שעדיף שלושת החודשים בשנה הראשונה יהיה בתחלת השנה, ושלושת החודשים בשנה השלישייה יהיו בסוף השנה, שהרי אז החזקתי במשך שלוש שנים, ו"הרי י"ח חדש" מחדש שams רוצים אפשר גם רצופים; קמ"ל רב הונא ש"הרי י"ח חדש" ממשיע שצרכיך שייחיו דווקא רצופים, ולא מפוזרים כמו שהסביר לכאורה נוتنת.

חת"ס¹¹ הייתה חישוב שאם יש שנה מעוברת באמצע, צרכיך להחזק בה כל הי"ג חדש, קמ"ל שמספיק י"ב חדש, כדי להשלים י"ח חדש.

פירוש זה קשה, שכן לפיו בשנה מעוברת, אם יחזק רק י"ב חדש, באמצעות החזקה לא תהיה רצופה, והרי ראיינו שהנחת התוספות היא, שרב הונא נלמד על כל המשנה שצרכיך רצופות.

¹¹ ה"פרי חדש" (יו"ד נז) טוען, שבכל מקום שקבעו חכמים בלשון של חודשים ולא של שנים הכוונה למספר החודשים ממש, ואפלו בשנה מעוברת.

"**kos hishuvot**" : הייתה חישוב שאפשר גם להחזיק יותר חודשים בשנה הראשונה (או באחרונה), ובשנה השנייה פחות מ"י בחדש, כגון: ארבעה חודשים בראשונה (או באחרונה) ואחד עשר חודשים בשנית; כמו"ל "הרי י"ח חדש" שחייב להחזיק י"ח חדש בהדי.

"**kos hishuvot**" מתייחס רק לשאלת מה בא לשם "הרי י"ח חדש" ומתעלם משאל קביעותיו של התוספות! קושיות התוספות בעינה עומדת: לא יתכן שהרי י"ח חדש" משמעו רצופות, שהרי מהגמרא משמע שלא רב הונא לא היו יודעים זאת!

ה. הבנה מחודשת בשיטת רש"י

מלשונו של רש"י (כח, א ד"ה "שדה בית בעל"), שם הוא כותב על הסברו לדברי ר' ישמעאל "הרי זו חזקתו שלוש שנים רצופות", ניתן לדיק, שמבין דבריו רב הונא מוסבים על הסיפה – על האמורה שבית בעל צריך חזקתו שלוש שנים – שהרי זו לשונו של רב הונא ("הוא שאכלן רצופות").

לפי זה, מהלך הגמara הוא כדלקמן, וקושיות התוספות מתורצת ע"פ הדרך הראשונה (והדרך הראשונה המובאת בה):

רב הונא מעיר על הסיפה שכונתה ב"הרי י"ח חדש" לומר שחייב רצופות, ולא סתם שמנינו אתה לאשموין. על הערת זו שואלת הגמara, שהרי מהירושא שאמרת צריכה "ימים ליום", קרי: רצופות, נלמד גם לסיפה צריכה רצופות, ועל כך היאעונה שם"מיים ליום" לא הייתה יודעת צריכה רצופות, כמו"ל רב הונא שהסיפה צריכה צריכה רצופות, וממילא נלמד שכן גם ברישא.¹²

ו. שיטת הנצי"ב ברמב"ם

הרמב"ם מפרש,¹³ שר' ישמעאל ור' עקיבא חולקים על תנאי קמא. כלומר, חכמים אומרים שחזקת הבתים שלוש שנים מיום ליום וחזקת בית בעל שלוש שנים שאין מיום ליום, ר' ישמעאל סובר שחזקת בית בעל י"ח חדש, ור' עקיבא י"ד חדש. לפי זה, מסביר הנצי"ב,¹⁴ קושיות התוספות נופלת, שכן דוקא לר' ישמעאל שלמד חזקתו שלוש שנים משור המועד,

¹² מובן, כי אין הכרח לומר שכן רש"י למד את מהלך הגמara. יתכן, כי רש"י סובר שתנאי מניניא אינה לאשמוין, ואין רואה בכך קושי. כמו כן, אין הכרח לומר שהיתה הוה אמינה שהרי י"ח חדש" מניניא אינה אתא לאשמוין, אלא יתכן שהיתה הוה אמינה שונה, וכדרך החשנה, והדרך הראשונה המובאת בה.

¹³ בפייהם, וכן שיטת רוב הראשונים.

¹⁴ שם. וכן פירוש ב"פני שלמה" לר' שלמה גאנצפריד זצ"ל.

"וכי מניינא אתה לאשמעין?!"

היהתי חשב שצሪיך שהתקופות יהיו רצופות, שאם לא כן זה יהיה כמו שור שגח לסייעון.¹⁵ ברם, לחכמים, שטעם משום דלא מזדהר אינייש בשטרוי כל שלוש שנים, אפילו אין רצופות יהוו חזקה, קמ"ל רב הונא שגム לחכמים צרייך רצופות.¹⁶ לפי זה, מוסיף הנצייב ומסביר, מה שהסיקה הגمراה שלא דברי רב הונא היינו חושבים ש"ימים ליום" בא לאפוקי מקוטעות, אין כוונתה לאפוקי **שנים** מקוטעות, שהרי לשיטה זאת זהה בדיקת מחלוקת חכמים ור' ישמעאל. היינו חושבים ש"ימים ליום" בא לאפוקי **ימים** מקוטעים, שמספיק עדים ביום בלבד לא צרייך בלילות, קמ"ל – "ימים ליום" – שצרייך גם בלילות.

๒. סיכום

ראינו שנייתן לתרץ את דברי התוספות בכמה דרכים. מהתירוצים השונים עולים גדרים שונים לחזקת שלוש שנים בשדה הבעל.

---

¹⁵ ראה שור ונחחו, ראה שור ולא נחחו, וחזר חלילה.

¹⁶ אף הריטב"א והר"ן הסבירו את המשנה כרמב"ם, אולם בהדייא לא נקטו בשיטת הנצייב כהתמודדות עם קושיות התוספות.